

תמצית המחזה שמשרד-החוץ מבקש למנוע הצגתו

מילא המקום

שם מחזהו של רולף הוכהוט — "ממלא ה" מקום" — הוא התואר הרישמי של האפיפיור, שהוא ממלא המקום של ישו הנוצרי על אדמת. "הטראגדיה הנוצרית", כפי שהמחבר הגדיר את יצירתו, תופסת כ-250 עמודי ספר, וכתובה כולה בקצב של שיר, לפי המסורת הקלאסית של המחזאות הגרמנית. להלן תמצית המחזה הכתוב (שקוצר על הבמה). בהרואית הכמה שנו כלל המחבר הערות רבות, המטילות אור על הפילוסופיה של המחזה, על שיקוליו הרעיוניים ועל הערכותיו ההיסטוריות.

מערכה ראשונה: "השליחות"

● **תמונה ראשונה** באוגוסט 1942, בניין הנוציוס (השגריר האפיפיורי) בברלין. הנוציוס משוחח עם רייקארדו פונטאנה, נזיר ישועי איטלקי, בן 27, שניכנס זה עתה לשרות הדיפלומטי של ההואטיקאן, ונשלח לברלין. השגריר מסביר שאינו יכול להתערב למען היהודים, ומרצה תוך כדי כך על הפשרה הושגה למעשה בין היטלר וה"כנסייה".

לפתע מתפרץ לחדר קורט גרשטיין, במדי סרן של ה"ס"ס. גרשטיין (הידוע ממיסמכי משפט אייכמן) הוא מנהל אגף-התברואה במטכ"ל ה"ס"ס. בתפקיד זה הוטל עליו לספק את הגאז הרוש להשמדת היהודים. הוא מתאר את הנוהגות שראה במחנות המות, מתחנן בפני השגריר שיסכנע את האפיפיור להתערב. אחרי התנגשות חריפה בין השגריר המרוגז וגרשטיין ההיסטרי, מצדה השגריר לגרשו מן ה"בניין". ריקארדו מוועז עד היסוד, מבטיח שימצא את גרשטיין.

● **תמונה שנייה** במועדון-הנופש של צמרת ה"ס"ס ליד ברלין. נוכחים כמה מראשי "הפתרון הסופי". בין ה"ארי" פרופסור הירט, האיש שאסף שלדים ודגא להר"י גתם של יהודים וקומיסרים פוליטיים כדי לצרם לאוסף; אדוקף אייכמן במדי ה"ס"ס, הבארון רוטא, תעשיין נשק המבקש לנצל את אסירי אושויץ לפני מותם; בנו הניבור, איש חיל-האוויר; קצינים של מיפקדת הצבא ב"מורה ובעיקר — הרולף גרשטיין.

"הדוקטור", ששמו אינו מוזכר, הוא ד"ר יוזף מנגלה. במחזה הוא מייצג את השטן — דמות החולשת על כל סביבתה, התגלמות הרע המוחלט. הוא איש ציני, מושחת, אך בעל כוח היפנוטי נדיר.

האנשים משחקים בכדורת, מפרטטים עם המארחת היפה, מחליפים סטיות, משתכרים, צוחקים, ומשוחחים תוך כדי כך על השמדת היהודים בצורה קלילה והומוריסטית. בין מישחק למישחק מדובר על אספקת השלדים, עיקור היהודים, והערכת פועלים יהודים והוצאתם להורג, וכו'.

הוכהוט מקפיד להראות שכל פעילי ההשמדה, חוץ מה"דוקטור", היו אנשים רגילים לגמרי, בורגנים ועירים, שיכלו לעסוק בכל מלאכה אחרת.

בשיא התמונה עולה הדוקטור במדרגות ושר לנוכחים שיר ציני על ההזדווגות עם נערה צרפתית מפאריז הכבושה. הוא מסיים במילים: "לשני תלוייה בחוץ — כאילו אני צמא לבירה / כמו כל כרס גרמנית / או כאילו כבר תלוי ראשי / בתוך עניבת-החנק / כמו ראשיכם שלכם!" תדהמה כללית.

בינתיים ניכנס גרשטיין, המדחה לאייכמן על הניסיונות בגאווים. ברור כי גרשטיין מנסה לחבל בהפעלת תארי הגאווים, ואייכמן רומז באופן היחולי כי עלולים לחשוד בגרשטיין. בשל השקפתו הנוצרית הידועה ועברו כאשר במחזה-הריכוז. התמונה מסתיימת בעת הפצצה אנגלית, תוך שריקת הפצצות.

● **תמונה שלישית** לכפרת היום, בדירתו הפרטית של גרשטיין. גרשטיין עוסק בתיקון הדיור, שניזוקה בהפצצה, תוך כדי שיחה עם יעקובסון, יהודי המסתתר אצלו. היהודי בורח כאשר נשמע צילצול הפעמון, ונכנס המכיל את מוחותיהם של תאומים יהודים, בהם הוא עורך נסיונות. תוך כדי כך מספר הדוקטור בדיחות אנטי-נאציות, מלבג על גרשטיין, בו הוא חושד.

ברגע שהדוקטור יוצא, נכנס רייקארדו, המבקש לשמוע פרטים על ההשמדה. ריקארדו המוועז בטוח כי האפיפיור אינו יודע על ההשמדה, למרות שגרשטיין טוען כי שליח ממשלת-הגולה הפולנית כבר מסרו לו את כל הפרטים (דבר שהוא עובדה היסטורית). בשיא התרגשותו נותן רייקארדו את מילת-הכבוד שלו לגרשטיין שהאפיפיור יתערב, אם ישמע את הפרטים. הוא מבטיח לנסוע בעצמו לרומא, לדבר אל לבו של פיוס ה-12.

בסוף התמונה מוסר ריקארדו את דרכונו הדיפלומטי ליעקובסון, יחד עם מדיה-הניזר שלו, כדי לאפשר לו לברוח מגרמניה. הוא לוקח ממנו את הטלאי הצהוב.

● **מערכה שנייה: "פנמוני פטרוס הקדוש"**

● **תמונה** בכפרואר 1943, ברומא. בבית אביו של ריקארדו, הרוזן פונטאנה, המכהן כיועצו הכלכלי של

מערכה שלישית: "המיבוצ"

● **תמונה ראשונה** בבית משפחת לוציאני. המש"פחה היהודית מתכוננת לברוח למינור. מבעד לחלון רואים את דירתו הסמוכה של האפיפיור. בעוד הילדים דורשים לקחת את צעצועיהם, מתפרץ מישמר של איש "ס"ס ופאשיסטיים ואוסר את כולם, יחד עם הסבא, קצין איטלקי שהתנצר מזמן.

★ ★ ★

● **תמונה שנייה** בחדר-עבודה של ראש-מיסדר ראש-המיסדר והקארדינאל יוציאני. מארון ממנו יורדות מדרגות למרתף שבו מוסתרים יהודים. ראש-המיסדר הוא המקשר בין ההואטיקאן למפקד ה"ס"ס ברומא. משוחחים על הסתרת יהודים במינורים. מסתבר כי הגרמנים יודעים על כך, אך אינם מתערבים, כל עוד אין הכנסיה מתקיימת אוחם.

נכנסים ריקארדו וגרשטיין, המבקשים להשפיע על ראש-המיסדר שיתערב אצל האפיפיור. שוב נערך ויכוח נר"גש, בו טוען הקארדינאל כי היטלר הוא מכשיר בידי אלו-הים להשמדת הקמוניזם. נודע כי ה"ס"ס התחיל במאסר יהודי רומא עצמה, כדי לשלחם לאושוויץ. ראש-המיסדר מביע את בטחונו כי עתה, לאור התגרות זו באפיפיור, יתערב האב הקדוש.

אחרי יציאת הקארדינאל, מציעים ריקארדו וגרשטיין ל"ראש-המיסדר הצעה נועזת: שהוא יניח לראש ה"ס"ס מחאה מזוייפת, כשם האפיפיור. ראש-המיסדר, שכמו כל ראשי הכנסייה, חונך ברוח המישימעת העיתרת לאפיפיור, סולד מרעיון זה. הוא טוען כי האפיפיור יכחיש את המחאה תוך חצי שעה. אז רומז גרשטיין שאפשר למנוע בכוח בעד האפיפיור לפרסם הכחשה.

ריקארדו מפתח רעיון זה, טוען שמותר אפילו לרצוח את האפיפיור במיקרה זה. הוא מציע לכיים את הרצח, כך שאפשר יהיה להטיל את האשמה על ה"ס"ס, כדי לקומם את העולם כולו נגד הנאצים.

ראש-המיסדר יוצא מכילי מרוב זועה, מטיח בפניו שהוא רוצח וחולה-הנפש, כורע ומתפלל למען נשמתו.

★ ★ ★

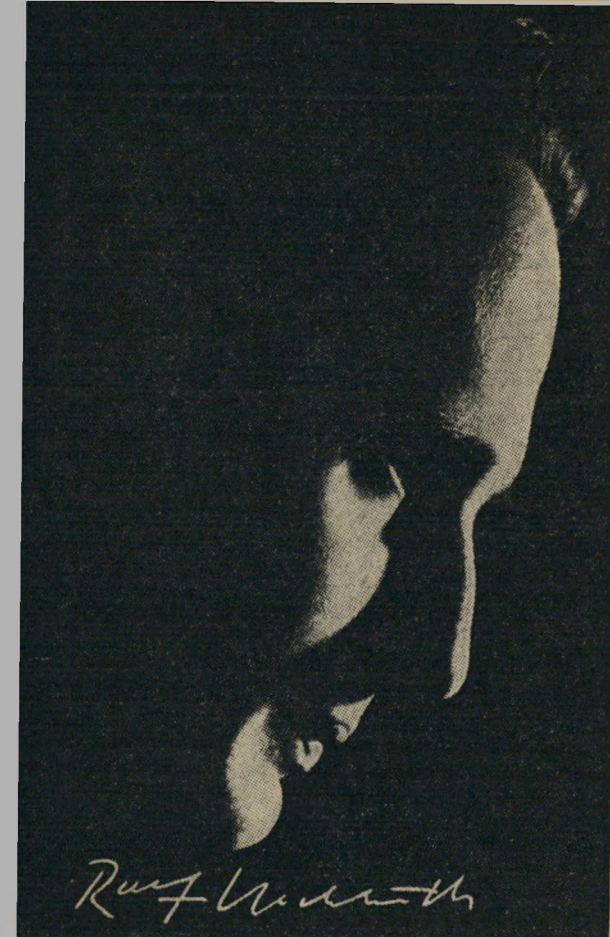
● **תמונה שלישית** במטה ה"ס"ס ברומא. ראש ה"ס"ס חוקר את האנשים שנאסרו, ביניהם קארלוטה, נוצרייה, בת להורים יהודיים, שעמדה להיות נזירה, וכמה מומרים. מסתבר כי ראש-ה"ס"ס חושש מכל מעשה העלול להרגיז את האפיפיור. נכנס גרשטיין, המגביר את פחדו של ראש-ה"ס"ס. ראש-ה"ס"ס מבטיח להפסיק מיד את כל הפעולה, אם תבוא מראה כלשהי מצד הכנסייה. נכנס ראש-המיסדר, המבקש לשחרר קמוניסטים איטלקים, בנו של ידיד האפיפיור. אולם אין הוא תובע את הפסקת גירוש היהודים. גרשטיין יוצא מיואש, ראש-ה"ס"ס ממשיך בגירוש היהודים.

מערכה רביעית: "הסירוב הגדול"

● **תמונה** באולם כנס האפיפיור. האפיפיור מתייעץ עם אנשיו על הצורך לדאוג לרכוש הכנסייה, למכור מניות העלולות להיפגע כתוצאה מההלך המלחמה. תוך כדי כך מקבל האפיפיור ציקים על סכומים עצומים, המבליטים שה"הואטיקאן עצמו נימנה עם אילי-ההון ועם מרוויחי-המלחמה הגדולים.

הרוזן פונטאנה ובנו, ריקארדו, מפצירים באפיפיור להגיש מייד מחאה חריפה על גירוש יהודי רומא. האפיפיור משתמש, חוזר על הטענה שאסור לפגוע בהיטלר שעה ש"הוא מגן על ארופה מפני הקמוניסטים, וכי ממילא לא תעזור המחאה. לבסוף הוא יוצא ידי חובה על-ידי ניסוח הודעה לפירסום בכיסאון ההואטיקאן, הגדושה בפראות ריקות, בה הוא מביע את אהדתו לקורבנות המלחמה, בני כל הגזעים והדתות (והו מאמר אמיתי — ראה מאמרו של ה"הוואטיקאן"). פונטאנה ובנו טוענים בהתרגשות כי הודעה זו חסרת-ערך היא, ולא תועיל במאומה. בעוד שהאפיפיור חותם על ההודעה, שולף ריקארדו את הטלאי הצהוב, ונוג אותו על מדיה-הניזר שלו.

התרגשות עצומה. הקארדינאל קורא שזה חילול ה"קודש". ריקארדו צועק שהאפיפיור חתם זה עתה על פיזי

רולף הוכהוט

כוח היטלר להשמיד את כל היהודים. האפיפיור שומט בהתרגשותו את הציפון מידיו, מלכלך את ידיו.

האפיפיור מצדה על ריקארדו להסיר את מגן-ההויד מ"גלימתו. ריקארדו מסרב. האפיפיור שולח אותו לגלות ב"ליסבון. ביציאתו קורא ריקארדו: "אל יהרוס אלוהים את הכנסייה בעוזן אפיפיור אחד, המשתמש ממילוי חובתו ה"קדושה"! האפיפיור המוועז אינו מסוגל עוד לדבר. אך אחרי יציאת ריקארדו, משמיע האפיפיור כמה דיכוי-התחס"דוה, ומתחיל להתפלל.

מערכה חמישית:

"אשוויץ — או חיפוש האלוהים"

● **תמונה ראשונה** מראה את הורדת היהודים מ"קרונות הרכבת באשוויץ (הוכהוט נותן הוראות מפורשות איך להציג את מחנה הנוציה, בריאליזם גמור).

★ ★ ★

● **תמונה שנייה** בחדר-המישמר של המחנה. נערת "ס"ס מגישה קפה לקצין ולנציגי-תעשייה, שבאו למקום כדי לבדוק את האפשרות להקים מיפעלים. בשיחה מסתבר כי ריקארדו הגיע לאשוויץ, אחרי שהסתנן למישלוח יהודי רומא. הנוכחים מאמינים כי האפיפיור שלח אותו, מספרים כי מפקד-המחנה פקד להחזירו מייד לרומא. אחרי צאת האנשים, ניכנס הרולף גרשטיין. נערת-ה"ס"ס היא פילגשו, למרות שהיא מאורסת לאחד מקציני המחנה. היא פוחדת מן הדוקטור, אך משועבדת לו לחלוטין.

הדוקטור מתחיל במיון היהודים. הוא מלסף את הילדים בעדינות שטנית, מרגיע את ההולכים לתאי-הגאווים. כשהוא רואה את ריקארדו השותת-דם, הוא מחליט להשאירו בחיים, כדי לנהל עימו ויכוחים על משמעות החיים, האלוהים וה"דת. הוא לועז לאפיפיור, משבץ את ריקארדו בקבוצת מפ"עילי הכיבשנים.

★ ★ ★

● **תמונה שלישית** באותו מקום. גרשטיין מופיע במחנה, ועימו פקודה מזוייפת לשחרר את ריקארדו. כש"מחפשים את הניזר, מופיע יעקובסון. מסתבר כי הלה נאסר בעת בריחתו מגרמניה, וכי הוא עדיין נושא את שמו של ריקארדו. כשמופיע ריקארדו עצמו, מסרב הניזר להשי"תחרר. הוא מציע להשתמש בצויה-השחרור המזוייף כדי להציל את יעקובסון.

בשעה שגרשטיין מוביל את יעקובסון לשער, הם נת"קלים בדוקטור. הלה מבין את הנעשה, אוסר את גרשטיין. כשהוא מספר באופן סאדיסטי לקארלוטה, היהודיה ה"איטלקית, כי כל משפחתה כבר חוסלה, מאבדת זו את שפיות דעתה. הדוקטור מכנה אותה בכינוי-חיבה עדינים, הורג אותה ביריה. ריקארדו מנסה לנצל את הרגע, חופס אקדח ומתכוון לירות בדוקטור, אך איש-המישמר קוצר אותו בצרור מתת-מימלע. ריקארדו הגוסס קורא בלאטנית: "בשעת מותי, שמעתיך יהי!" הדוקטור מסיים ב"אמן" לג"לגני, מצדה לזרוק אותו לכיבשן בעודו חי.

בשעה שהדוקטור יוצא, כשהיזר על שפתיו, שקוע בקרי"את ספר ישועי, נשמע קולו של קריין, הקורא את מכתבו של השגריר הנאצי ברומא, המעלה על נס את סירובו של האפיפיור למחות נגד גירוש יהודי רומא.

המחזה מסתיים במילים: "כך המשכו תאי-הגאווים לפעול עוד שנה שלמה. רק בקיץ 1944 הגיעה תפוקת-הרצח ה"יומית לשיאה".